

**ENERGIYA SAMARADORLIGI O`SISHIDA
«YASHIL IQTISODIYOT» TIZIMI**

Ergasheva Umida Asad qizi

*Student of the Termez Institute of agrotechnologies
and innovative development*

Annotasiya. Maqola energiya samaradorligi o`shida «yashil iqtisodiyot» tizimi masalalari tugrisida ma'lumotlar keltirilgan.

Аннотация. В статье представлена информация по вопросам системы «зеленая экономика» в повышении энергоэффективности.

Annotation. The article provides information on the issues of the "green economy" system in increasing energy efficiency.

Kalit so`zlar. Yashil iqtisodiyot, zahira, energiya tejamkorligi.

Ключевые слова. Зеленая экономика, резерв, энергосбережение.

Key words. Green economy, reserve, energy saving.

Bugungi kunda energiya tejamkorligini oshirish, ekologik toza, noan'anaviy va qayta tiklanuvchan energiya manbalaridan foydalanish ko'lamini yanada kengaytirish tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan unumli foydalanish er osti boyliklari zahiralarini tejash barobarida ekologiyaga chiqarilayotgan zararli gazlarning miqdorini kamaytirish imkonini beradi. Shu bois butun dunyoda iqtisodiyotning turli sohalarida muqobil energiya manbalaridan foydalanishga katta e'tibor qaratilyapti.

Mutaxassislarning fikricha, yaqin kelajakda u yoki bu davlatning barqaror rivojlanishi uchun energetika tarmog'ida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish salmog'iga uzviy bog'liq bo'lib qolishi ehtimoldan xoli emas.

Shularni inobatga olgan holda so'nggi yillarda respublikamizning sanoat tarmoqlariga «Yashil iqtisodiyot» tizimini joriy qilish, ijtimoiy sohasida energiya samaradorligini oshirish va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish, innovatsion taraqqiyotni jadallashtirish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

Ta'kidlash joizki, O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidentining "Muqobil energiya manbalarini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2013-yil 1-martdagi Farmoni va "2015-2019 yillarda iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohada energiya sarfi hajmini qisqartirish, energiyani tejaydigan texnologiyalarni joriy etish chora-tadbirlari Dasturi to'g'risida"gi 2015-yil 5-maydagi qarori bu yo'nalishdagi ishlarni yanada jonlantirishga turtki bo'ldi. Ushbu me'yoriy-huquqiy hujjatlar energiyani iste'mol qilish sohasidagi qator muammolarni hal qilish, shuningdek,

noan'anaviy energetika resurslaridan, jumladan, quyosh energiyasidan foydalanish borasida yangi imkoniyatlarni ochdi. Toshkent shahrida Quyosh energiyasi xalqaro instituti faoliyat ko'rsata boshladi hamda Osiyo taraqqiyot banki ko'magida O'zbekistonda quyosh energetikasini rivojlantirishning "yo'l xaritasi" ishlab chiqildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning "2017-2021 yillarda qayta tiklanuvchi energetikani yanada rivojlantirish, iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohada energiya samaradorligini oshirish chora-tadbirlari dasturi to'g'risida"gi qarori bu boradagi sa'y-harakatlarni yangi bosqichga ko'tardi.

Ushbu hujjat 2017-2021 yillarda yalpi ichki mahsulotning energiya sig'imini yanada qisqartirish, mahsulot tannarxini kamaytirish va qayta tiklanuvchi manbalar energiyasidan foydalanishni kengaytirishga yo'naltirilganligi bilan ahamiyatga ega. Unga ko'ra yaqin istiqbolda ustuvor vazifa sifatida iqtisodiyotning energiya va resurs sig'imini qisqartirish, ishlab chiqarishga energiyani tejaydigan texnologiyalarni keng joriy qilish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish, mehnat samaradorligini oshirish ko'zda tutilmoqda.

Aholi uchun kafolatlangan energiya resurslarining ochiqligini ta'minlashga qaratiladigan chora-tadbirlar esa uzoq qishloq hududlarida aholining hayot sifatini yaxshilash va ularning farovonligini oshirishga xizmat qiladi. Insoniyat hamisha energiyaning eng samarali manbalarini izlab topishga harakat qiladi. Ayniqsa, bugungi davrda bu masala yanada dolzarb ahamiyat kasb etib, energetika xavfsizligini ta'minlash har bir davlat uchun eng ustuvor yo'nalishlardan biriga aylanmoqda.

Xalqaro energetika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda elektr energiyasi ishlab chiqarishning o'sish sur'atlari o'rtacha 3,4 foizni tashkil etayotgan bir paytda, qayta tiklanadigan energiya manbalarining eng istiqbollik tarkibiy qismi bo'lgan quyosh energiyasi keyingi besh yil davomida har yili misli ko'rilmagan sur'atlarda oshmoqda. Binobarin, hozirgi davrda bir qator davlatlar soha rivojiga qaratilgan loyihalarni amaliyotga tobora keng joriy etayapti, buning uchun investitsiya yo'naltirmoqda, istiqbolli ishlanmalar hamda tadqiqotlarni qo'llab quvvatlamoqda. Shu usulda elektr quvvati va issiqlik ishlab chiqarish bazalari, infratuzilmalari barpo etayapti. Garchi rivojlanishning mazkur yo'lidan borish katta sa'y-harakatlar, kuchg'ayrat, muayyan sarf-xarajatlarni talab etsa-da, ular zoe ketmasligi, o'zini to'liq oqlashi amaliyotda isbotini topayotir. Bugungi kunda bir kilovatt-soat quyosh elektr energiyasini ishlab chiqarish tannarxi 11-12 sent yoki undan ham arzon narxlarga tushishi hisoblab chiqilgan. Bu esa fotoelektrik qurilmalar yetkazib berayotgan quvvat jihatidan yaqin kelajakda an'anaviysi bilan raqobatlasha oladi, degan xulosani beradi.

Yurtimizda muqobil energiya manbalari, eng avvalo, quyosh energiyasidan foydalanish sohasida ilmiy va eksperimental tadqiqotlar olib borish borasida katta tajriba to'plandi. Markaziy Osiyoda o'xshashi yo'q ilmiyekspirimental markaz – Fanlar akademiyasining «Fizika-Quyosh» ilmiy ishlabchiqarish birlashmasi faoliyat yuritayapti. Issiq suv va issiqlik ta'minoti uchun past potentsialli qurilmalar, elektr quvvati olish uchun fotoelektrik va termodinamik o'zgartkichlar, maxsus materiallar sintezi texnologiyalarini yaratish, materiallar va konstruksiyalarga termik ishlov berishda Quyosh energiyasidan foydalanish singari bir qator yo'nalishlarda qo'lga kiritilgan natijalar alohida e'tirof etilmoqda. Shular barobarida gelioenergiya bilan suv isitadigan qurilmalar asosida uy-joylar va ijtimoiy ob'yektlarni issiq suv bilan ta'minlash tizimlari ishlab chiqilib, ulardan tajriba tariqasida foydalanilmoqda.

Mamlakatimiz hali yetarlicha o'rganilmagan, qayta tiklanuvchi energiya manbalari ega, ular asosan quyosh va shamol resurslari bo'lib, toza va barqaror energiyani ta'minlay olish imkoniyati mavjud. O'zbekiston Markaziy Osiyo va Sharqiy Yevropadagi eng energik-intensiv mamlakatlar qatoriga kirishi kutilmoqda. Ayni paytda, O'zbekistondagi qayta tiklanuvchi energiya resurslarini ko'rib chiqsak:

- Quyosh energiyasi: 525 dan 760 mlrd. kVt.s gacha;
- Shamol energiyasi: 1 trln kVt.s gacha;
- Hidroenergetika: 21 mlrd. kVt.s dan oshiq;
- Biomassa: 6 mlrd. kub.m.

Qayta tiklanuvchi energetika baribir hali beri o'z samaradorligini ko'rsatishi uchun ancha vaqt va mablag'ni talab etadi. Hozirda mavjud asosiy muammolarimizni statistik kuzatishlarda ko'rib chiqsak. Albatta, o'z-o'zidan nega bu ko'rsatkich yuqori degan savol tug'iladi. Respublikamizda energiya YaIM iste'moli yuqoriligining turli sabablari mavjud bo'lib, asosiy sabablaridan biri, sanoat tarmoqlari korxonalarida jismoniy eskirgan texnologiyalarning haligacha ishlatib kelinishi deyish mumkin. Bu esa boshlang'ich manbadan kelayotgan 60 foiz energiyaning yetkazuvchi va tarqatish tizimlarida yo'qolishiga sabab bo'lmoqda. Bundan tashqari, fakel (mash'al) qurilmalaridagi gazni yoqish ham katta miqdorda pulni osmonga sovurish degani.

Adabiyotlar:

1. Vaxabov A.V., Xajibakiev Sh.X., “Yashil iqtisodiyot” asosida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning nazariy va amaliy jihatlari, “XXI asr: fan va ta'lim masalalari” ilmiy elektron jurnali. №2, 2017 yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “2017-2021-yillarda qayta tiklanuvchi energetikani yanada rivojlantirish, iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohada energiya samaradorligini oshirish chora-tadbirlari Dasturi to'g'risida”gi qaroriga Sharh
3. UNEP, 2011, Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication, <http://www.unep.org/greeneconomy>

